

Grevinnan som gjorde mat av potatis

Berättelse

Eva Ekeblad föddes 1724 i Stockholm i en mycket rik familj. Hennes riktiga namn var Eva De la Gardie, och hon var grevinna. När hon bara var sexton år gifte hon sig med greven Claes Ekeblad, och tillsammans fick de många barn. Eftersom familjen hade pengar och mark, kunde Eva ägna sig åt något som få kvinnor på den tiden fick chansen att göra: hon experimenterade med naturen och kemin.

På 1740-talet var potatisen ny i Sverige, och de flesta visste inte vad de skulle använda den till. Många trodde till och med att den var farlig. Eva Ekeblad började undersöka vad man kunde göra av den. Hon visade hur man kan torka och mala potatis till mjöl, och av mjölet kunde man baka bröd. Hon visade också hur man gör stärkelse och brännvin av potatis. Resultaten skickade hon till Kungliga Vetenskapsakademien, som var den finaste vetenskapliga gruppen i landet.

Det här var viktigare än det kanske låter. På den tiden led många människor av svält när skördarna blev dåliga. Om man kunde göra brännvin av potatis i stället för av spannmål, så blev det mer säd över till bröd. På så sätt kunde fler människor få mat. Eva Ekeblad föreslog dessutom att potatismjöl skulle ersätta det giftiga arsenikpudret som folk då använde i ansiktet och i håret, vilket räddade många från förgiftning.

År 1748 hände något helt nytt. Eva Ekeblad valdes in i Vetenskapsakademien och blev därmed den första kvinnan någonsin som fick vara med. Det var en stor ära. Tyvärr fick hon inte behålla sin fulla plats särskilt länge. Reglerna sa nämligen att bara män fick vara fullvärdiga medlemmar, och därför gjordes hon några år senare om till hedersledamot. Trots det stod hennes namn kvar i historien. Nästa kvinna valdes in först nästan tvåhundra år senare.

Eva Ekeblad dog 1786. Idag minns vi henne som en av Sveriges första kvinnliga forskare. Tack vare henne blev potatisen, som många först var rädda för, en självklar del av den svenska maten.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
grevinna	en kvinna av hög, fin familj (adel)
ägna sig åt	lägga sin tid på något
experimentera	göra försök för att lära sig något nytt
mala	göra något hårt till fint pulver eller mjöl
stärkelse	ett vitt ämne i potatis och mjöl
brännvin	en stark alkoholdryck
skörd	det man tar in av växterna på hösten

ORD	FÖRKLARING
svält	när människor inte får tillräckligt med mat
spannmål	säd, till exempel vete och råg
ersätta	byta ut något mot något annat
arsenik	ett ämne som är mycket giftigt
ledamot	en medlem i en grupp eller förening
ära	något man är mycket stolt över

Läsförståelsefrågor

1. Vad var Eva Ekeblad känd för att kunna göra av potatis?
 1. tyg och kläder
 2. bröd, mjöl och brännvin
 3. glas och porslin
2. Varför var det bra att göra brännvin av potatis i stället för av säd?
 1. då blev brännvinet billigare att sälja utomlands
 2. då fanns det mer säd kvar att baka bröd av
 3. då behövde man inte odla potatis längre
3. Vad gjorde Eva Ekeblad till en ovanlig kvinna på sin tid?
 1. hon forskade och experimenterade, vilket få kvinnor fick göra
 2. hon ägde ingen mark och var fattig
 3. hon vägrade att gifta sig
4. Vad hände år 1748?
 1. hon föddes i Stockholm
 2. hon gifte sig med greve Claes Ekeblad
 3. hon valdes in i Vetenskapsakademien
5. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Eva Ekeblad föreslog att potatismjöl kunde ersätta giftigt arsenikpuder.
 2. Eva Ekeblad fick behålla sin fulla plats i akademien hela livet.
 3. Eva Ekeblad reste till andra länder för att studera potatis.
6. Förklara med egna ord varför Eva Ekeblads arbete med potatis var viktigt för vanliga människor.
7. Varför gjordes Eva Ekeblad om till hedersledamot i stället för full medlem? Vad säger det om hur samhället såg på kvinnor då?

Facit

1. bröd, mjöl och brännvin
1. då fanns det mer säd kvar att baka bröd av
1. hon forskade och experimenterade, vilket få kvinnor fick göra
1. hon valdes in i Vetenskapsakademien
1. ja b) nej c) det står inte i texten
- Exempel på svar: Tack vare henne kunde man göra mat och bröd av potatis. Det betydde att fler människor kunde få mat när skördarna var dåliga, så att färre behövde svälta.
- Exempel på svar: Reglerna sa att bara män fick vara fullvärdiga medlemmar, så hon fick inte behålla sin plats. Det visar att kvinnor inte fick samma rättigheter som män på den tiden, även om de var skickliga.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten passar för att prata om vetenskapshistoria och kvinnors villkor förr. Tema: nyfikenhet, jämställdhet och hur ny kunskap kan förändra vardagen. Fråga 7 öppnar för diskussion om rättigheter då och nu.

Diskussionsfrågor

- Eva Ekeblad var nyfiken och provade nya idéer. Vad är du själv nyfiken på och skulle vilja undersöka?
- I dag äter vi potatis nästan varje vecka i Sverige. Vilken mat är vanlig i ditt hemland som man kanske inte känner till i Sverige?
- Eva fick inte vara full medlem för att hon var kvinna. Finns det yrken eller platser där kvinnor och män fortfarande inte behandlas lika? Diskutera.
- **Skriv (4-5 meningar):** Berätta om en kvinna du beundrar. Vem är hon, vad har hon gjort och varför tycker du att hon är viktig?

Källor och faktagranskning

- Svenskt kvinnobiografiskt lexikon (SKBL): <https://skbl.se/sv/artikel/EvaEkeblad>
- Wikipedia (engelska): https://en.wikipedia.org/wiki/Eva_Ekeblad
- Populär Historia: <https://populärhistoria.se/vetenskap/eva-ekeblad-gjorde-sprit-av-potatis>
- Tekniska museet, Svenska uppfinnare: <https://www.tekniskamuseet.se/en/learn-more/swedish-inventors/6595-2/>
- KTH Biblioteket - Eva Ekeblad: <https://www.kth.se/en/biblioteket/anvanda-biblioteket/eva-ekeblad-1.979411>

Faktagranskad i juni 2026. Nyckelfakta: Eva Ekeblad föddes 10 juli 1724 i Stockholm och dog 15 maj 1786 i Lidköping. Hon var grevinna (född De la Gardie) och gifte sig med Claes Ekeblad. Hon visade hur man kan göra mjöl, bröd, stärkelse och brännvin av potatis och presenterade detta för Vetenskapsakademien. 1748 valdes hon in som första kvinnliga ledamot i Kungliga Vetenskapsakademien; från 1751 räknades hon som hedersledamot eftersom stadgarna bara tillät män. Hon föreslog också att potatismjöl skulle ersätta giftigt arsenikpuder i ansikts- och perukpuder. Osäkerheter: exakt årtal för

hennes potatisförsök anges olika i källorna (1746 respektive 1748); hon var inte den allra första som gjorde brännvin av potatis i Sverige, men hennes försök var bland de tidigaste och mest kända. Bilden är ett samtida porträtt av Olof Arenius.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.